

REPUBLIKA

ČASOPIS ZA KNJIŽEVNOST,
UMJETNOST I DRUŠTVO

godište LXXX.
rujan – listopad
2024.

9–10

TEMA BROJA:

Pjesnici rođeni nakon 1990. Frivolnost, ekspresija, smisao

Eva Rodinis, Luka Tripalo, Jakob Filić, Ivan Prskalo, Matija Štahan, Antonio Karlović,
Bono Cvitkušić, Mia Čagalj-Sangert, Marta Vukić, Ema Botica, Tin Fresl

RAZGOVOR: DUBRAVKA ORAIĆ TOLIĆ

Razgovarala Lada Žigo Španić

MEDITERAN

Guido Quien: *Borove iglice*

PUTOPIS

Tomislav Šovagović, Biserka Goleš Glasnović

UKRAJINSKI PJESNICI

Aleksandar Šimonović Korotko, Daria Lysenko

POEZIJA, PROZA, DRAMA, PRIJEVODI, KRITIKA, KRONIKA

RIJEČ UREDNIŠTVA

Dragi čitatelji,

u dvobroju već poodmakle jeseni naglasak je na poeziji, i to onoj mladih pjesnika, rođenih nakon 1990. godine. Izbor iz njihovih tekstova naslovili smo „Frivolnost, ekspresija, smisao“. Od njih jedanaest najmlađoj je pjesnikinji devetnaest, a najstarijem pjesniku trideset i dvije godine. Radi se o glasovima autora koji već dulje pišu i uglavnom su već poznati hrvatskoj kulturnoj javnosti, no njihova se puna pjesnička afirmacija tek očekuje. Njihove se poetike kreću između triju točaka; frivolne stvarnosti koja se lirski očučuje, ekspresije emocija u duhu nove osjećajnosti i smisla koji se ne skriva koliko bismo očekivali od hermetične hipermetaforičnosti neokonzretizma, perjanice nemaloga broja suvremenih hrvatskih pjesnika. Kod mladih pjesnika koje donosimo ima metapoetičnosti i intertekstualnosti, mjestimice se pitaju zašto pišu i, ako su upoznati s Gérardom Genetteom, upleću ga u stihove, ali ne eksperimentiraju mnogo. Smisao im je važniji od pokazivanja učenosti ili osviještenosti. Između egzistencijalne slavonske melankolije Bone Cvitkušića (Vinkovci, 1999.) i sanjivoga adrijanskog impresionizma Eme Botice (Split, 1995.), smjestila se slikovna pojmovnost Eve Rodinis (Zagreb, 2002.), zvučna ritmičnost Ivana Prskala (Mostar, 2002.), redukcija na doživljajnost Marte Vukić (Zagreb, 2005.), gnomičnost Antonija Karlovića (Zagreb, 1994.), topla stvarnosnost Jakoba Filića (Zagreb, 1994.), misaona kombinatorika Luke Tripala (Zagreb, 1994.), migracijska osjećajnost Mije Čagalj-Sangert (Split, 1997.), ironijski ludizam Matije Štahana (Zagreb, 1992.) i jaka metafora Tina Fresla (Zagreb, 2003.).

U ovome dvobroju donosimo i lirske zapise Guida Quiena, dva putopisa koji spajaju kontinentalni i sredozemni europski prostor, prijevodne glasove ukrajinskih pjesnika, nov izbor iz proze i kritike te egzistencijalno-realističku komediju Stjepana Blažanovića *Domsko vjenčanje*, kao i osobito vrijedan intervju, kakav ide u red *životnih*, s akademkinjom Dubravkom

Oraić Tolić, koji je vodila Lada Žigo Španić. I na koricama ovoga dvobroja, kao malo upozorenje da (ni) suvremenu književnost ne treba shvaćati suviše ozbiljno, jedan je aforizam Dražena Jergovića. Želimo vam užitak u čitanju, uz primjerenu dozu jesenje melankolije pogodne za pisanje.

Srdačno, Uredništvo

TEMA BROJA:
Pjesnici rođeni nakon 1990.
Frivolnost, ekspresija, smisao

Mala riječ Uredništva unaprijed

Mladi pjesnik navodno je samonikla pojava. U današnje doba autopoezika svatko može i treba pjevati vlastitim glasom. I doista, naizgled vlada živost – od banalno-stvarnosne preko snovito-kozmičke do hermetične poezije, od nizanki nepovezanih pojmova do čvrstih poetskih arhitektonika. No bolji pogled u suvremenu pjesničku produkciju pokazuje da je pjesnik uvijek uvjetovan očekivanjima ključara poezije – onih koji određuju što će se objaviti i/ili nagraditi te tako stvaraju paradigmu kvalitete. Unatoč tomu u suvremenom se pjesništvu, osim prešutno uspostavljenih trendova, u posljednjih dvadesetak godina mogu primijetiti dvije čežnje: čežnja za emocijom (koja je u sofisticiranoj označiteljskoj poeziji proglašena nevažnom) i čežnja za komunikacijom (mnogo je poezije otuđeno od čitatelja). Naime, prema izjavi jednoga od ovih mladih pjesnika čiji tekstovi slijede – ako poezija nije enigmatična i hipermetaforična, to se lako može protumačiti kao podilaženje publici. Tko je zapravo ta publika, moglo bi se pitati... Čini se da i dalje odjekuju riječi „paranoidnog pričala“ iz *Pronalaska Athanatika* Vladana Desnice da pjesnici „proturaju proizvoljnost bez nužnosti, kao granate bez upaljača“. „Zacijelo ste i vi nailazili na pjesmu koju, što se veli, niste razumjeli. I tad ste, po već utvrđenoj pragmatiki, rekli da je lišena smisla, mutna, nejasna, hermetična, ezoterična... I pravo je čudo što su ljudi baš pred tvorevinama tog najspontanijeg i najneposrednijeg književnog roda, lirske poezije, najpomireniji sa svojim neshvaćanjem i najspremniji na skromnost, tako da za nesporazumak instinktivno traže krivca u sebi“, primijetio je Desničin lik.

Bilo kako bilo, poniranje u tkanja jedanaestero mladih pjesnika čije tekstove donosimo otkriva da je moguće pronaći svoj poetski glas i uspostaviti vezu s čitateljem. Prema jednome od njih, Antoniju Karloviću, umjetnik

je taj koji „lebdi iznad zemlje / i pomakom ruke pretvara / elemente u ljepotu, / trivijalno u značajno, / prolazno u vječno.“ Doista, i kada počinju od frivolne svakodnevice, mladi je pjesnici lirski očuđuju i čitatelja gađaju ekspresijom, pa tako postaje vidljiv smisao običnog i banalnog. Transpozicija zbilje u umjetničku nadzbilju čini hermeneutički krug i ponovo završava u zbilji – osvojenoj, markiranoj smislom.

Eva Rodinis

Izbor iz poezije

U ISTE RIJEKE ULAZIMO
I NE ULAZIMO

Čini se da se svjetlost
dručkije lomi po mraku.

Sunce od terakote
razbilo mi se na tjemenu
*(nebeska tijela su samo
posuđe zvijezda)*
i ostavilo me samu
da plešem sa sjenama
koje su dotad šutjele.

Vlati moje kose čekaju da ožive
kao zvjezdače na površini rijeke,
petljaju se za stabljike
i vuku me prema dnu.

Voda u meni privlači potoke
pa na kraju uranjam,
prepuštam se koreografiji utapanja
koju zovemo plesom sa sjenama
i ujutro izlazim na obalu suha.

SPAVAĆICA OD ŠIPKA

Najveća šuma
na svijetu
gori.

Žene u rukama
prenose vodu
jer su im stare
bakrene kante
davno rastalili
u prstenje.

Srebrnim vlatima kose
spajaju tisuće plahti
u jedra od livada pamuka –
za svoje kćeri i unuke
lustere od pupoljaka
i spavaćice od šipka
i grozdove nježnosti
šumskih jagoda
dok ih ne bace
u vjetar da se
posade negdje
na razmućeni
horizont
gdje ne bi
izgledale
izgubljeno.

PALAČA

Skrivaš iz džepova
pa pronalaziš stvari u podstavi.
Kad izvadiš perje od ispod kreveta –
neke stvari lako izgube značenje.

Znaš da staklena čaša
na porculanskom umivaoniku
ne predstavlja dobro.

Oblaganje ruku papirom
da se ne čuju pokreti,
uvijek ista palača
u četiri ujutro
i labilna simbolika
odustajanja.

Knjiga obraza,
čvrstih pokreta
napamet naučenih.

OBLAK

Povukao je
samo jednu nit vune
iz finog tkanja
mog džempera

i ostavio me u tišini
držeći je među prstima.

Ubrzo se stvorila
i pukotina na nebu,
a u rukama je držao
klupko plavetnila.

NIZ

kojim bih hodala
da imam kamo,
pjevujući da
imam kome.

Izvadila bih
ruke iz džepova
i ne bih pogledala
u oba smjera
prelazeći prugu.

Tišina u kojoj
obećajem da se
više neću
bojati
bijelih
zvukova.

Kad sve stane,
reci mi gdje smo.

JATO

Pješčana oluja i lešinari,
kad ožedniš dat ću ti
da piješ moje suze.

Tu sam da na meni ostaviš
besramnu patinu vrućeg pijeska
i izbrišeš me u ogledalu,
razbiješ me na pola i
ponovo zalijepiš

moje polutke medom
kako bi se osjećao
kao da možeš nešto popraviti.

Brojim kamenje i
gradim kuću od granja
dok me ne pronađeš
ispod prašnjavog
pokrivača za krletke
– *živi predmet ili*
mrtva priroda,
pitat ćeš se –
i izvučeš iz ove
snježne kugle
punjene zrnima
papra i kave.

KROKODILSKE SUZE

rastu među hortenzijama
i prodaju se po pedeset lipa
i puštaju korijenje u vodu
ako ih dovoljno dugo
moliš za oprost

kao pijesak u riži,
gusjenice u grašku,
šake među jabukama

umij se srebrom
i baci se u rijeku,

ne daj mira pijavicama

RIJEKA

Vidim grad
kao potez
sjenila za oči
u želji za još
danom ostanka.

Satovi skrivanja u neskrivanju
i banalizirana riječ eksplozija,
miris i okus bez očiju.

Dok tonemo u san
po krovovima skaču
keramički psi
presvučeni vunom.

ZOB

Kroz zastavu se prosijalo
zobeno mlijeko.

Sladoled od leda
odmrznula je
vatra na krovu.

Kontrasvijetlo,
svijeća i okrhnuti pas.
Novi mirisi.

Centimetar puta
centimetar papira
pored izljeva za kišu.

Kiše u podzemlju
cijevi oblaka

poplavljuju tunele
podzemne željeznice
iz kojih isplivaju
torbe i putnici

koji nakon godina na vagi
postaju samo

utezi od kože.

ČEMPRESI

Dopustila si je
da oslobodi zastore
i sakrije svjetlost
koja se na njenoj koži
uvijek pogrešno lomila
i svaki stih pretvarala
u šapat divova.

NARANČE

„Kakva je voda?”
pitam odmičući lopoče
kao stolove u finom
restoranu za pčele.

Jedu nektar ljeta kao djeca
sa sladoledom po obrazima
pa ne odgovaraju jer je
nepriстойno govoriti
punih usta.

MITOLOGIJA

Ne bismo bili pjesnici
da ne činimo od buhe slona i
*(rastrojjenih rukopisa,
na jastucima od papira,
suzama od tinte)*
ne krotimo slonove
dok ne postanu prašina.

OKULARI

Napokon otvoriti
tepih od papira
i gumbima ga
pričvrstiti na ormar.

Napokon praznih ušiju,
izlivene tinte, praznih tanjura,
ne mogu se okretati noćas.

Stroj za prazno gledanje
i okular slijepih –
gledanje kroz formu
od ogromnog papira
ne čini umjetnika.

Svakome se zna
u mraku dogoditi
da promaši crtovlje.

Horizont je samo to –
tijelo koje spava.

KOŽA

Putujem kroz prazni
prostor između stanica,
onaj za koji svi tvrde da ne postoji –
kao da je moguće da smo
sagradili svijet bez
neurednih završetaka.

Da se uruši svijet, mogli bismo ga
(*od tople gline i lažnog zlata*)
ponovo sagraditi iz putopisa padanja –
plutanja suhih leđa.

Gdje pokušavamo stići svojim
skrivanjem u tilu i sintetici? –
Gradimo jedra gdje nema zraka.

I sami se u njih utkamo,
(*autostoperi koji čekaju nevidljive sile*) –
jer nam koža služi kao poderano jedro
i osrednje mjesto za skrivanje.

ONA PIŠE

Posljednji koji žive kao prvi,
obredi doputovali iz svih krajeva.

U meni miroljubivi
vojnici ispuštaju oružje
i plešu svoj zadnji ples
prije svitanja.

Luka Tripalo

Kronotopi

TOMISLAVAC

Dok kraj njih idu kolica s natpisom
besplatni biblijski tečaj, kći
zapitkuje: što je to, mama? Majka
ne odvrća ništa. Poželim reći:
obmana, mora čitanje koštati
nešto, ali ne govorim: devet mi
knjiga o ramenu, Biblije nema.
Stižem u knjižnicu: žena skenira
korice, ne gleda naslove. Odvrća:
sve je u redu. Poželim reći:
obmana, mora čitanje prevratiti
nešto, ali ne govorim: pet mi je
knjiga o ramenu, naslove ne znam.
Na drugom katu na otpisu samo
drugi svezak Quijotea. Nikog da
odvrati ako poželim reći:
obmana, mora čitanje zacijeliti
nešto. Pa i ne govorim: šest mi je
knjiga o ramenu, don Quijote nisam.

DRŽIĆEVA

Dva ćelava brata blizanca
voze bicikle Držićevom prema centru.
Viđeni tako, dok im se rojevi
kišnice lijepe za zapešća, postaju
kozmički događaj: povijest se ne ponavlja,
nego, namrgođena i glatka, pedalira
jedna uz drugu, skoro pa mimo nas.

TRUMBIĆEVA

Kraj zadnjeg reda garaža u Trumbićevoj
netko je usred neugledne gredice
posadio rudbekiju. Kakvo mjesto -
ta povijest - za tako ponosan cvijet:
put jednog zatočenika između
dviju sloboda, one Dubrovačke
i one Gavranove, po kojim se oduvijek
kukavno vozi, na kojim se naivno gine
(poezija je, naravno, po strani: iz parka
na zapadu šapće i maše životu što
ovuda prolazi); jedna ulica,
naoko kratka, predvidiva, sa svojih
petnaest znakova STOP što su
nikli sred dana, proračunato i gordo,
odbojno svježe boje, a da se
nitko nikada nije zbog toga
svojski pobunio; pa i ja ovuda
tek prolazim, lijeno bijesan, nasumce
uspravan, razmetljivo škrt poput
bora što ne zna što će od sile
četina, razmišljam kako je dobro
da netko u Trumbićevoj, u mojoj, u našoj,
posadi rudbekiju, tako ponosan
cvijet, barem na njezinu kraju.

VANKINA

Noću, dok za pljuska se ljulja
moja limena zgrada, pitam se:
Zašto da kiša prione
uz nešto toliko uspravno?
Zašto da vjetar obgrli
nešto toliko stameno?
Svježina se odranja s obližnjih krošanja
ko grumenje na moju zgradu;
Kaplje podižu časovite stabljike
od zemlje pod mojom zgradom.
Kakva je to gora
koja se skriva u svakoj krošnji?
Kakav je to cvijet
po kojem miriše sva zemlja?

PODNE

nau ju ar testing maj pejšens
veli policajac nepalcu
nasred ilice
nepalac vraća
okej

s vrećicom namjesto jedra
juri lagan ko i romobil
posred ilice
romobil koči
on ne

haljinu dostojnu sućuti
vjetri žena na mobitelu
usred ilice
mobitel pada
podne

RANO NEDJELJNO JUTRO

umrijeti
pružen preko dviju traka
na aveniji u rano nedjeljno jutro

umrijeti
skvrčen na polovici bolničkog kreveta
kojim su ti opremili preostalu sobu

umrijeti
može li to biti jedinstveno
a da ne bude prosto i samo

MARTINJSKO LJETO

on ima
šubaru
iznošene najlonke što
vire iz premalih najkica i
polovicu kruha koju
zalijeva starom kolom

ti imaš
pulover
lagan i usklađen s čarapama
bunt tramvajskih karata
i samo gornju usnu

PETAK NAVEČER

ne volim stambene zgrade
jer dok netko u potkrovlju
bezobzirno tulumari
netko u razizemlju pod njim
umire od zloćudnog tumora

volim stambene zgrade
jer dok netko u razizemlju
umire a da se nitko
ne obazre netko u potkrovlju
nad njim dobroćudno slavi

Jakob Filić

Love songs on the radio¹

ROCKIN' BACK INSIDE MY HEART²

Ima taj jedan klošar u centru,
Visio je u KCM-u i navrati do Krivog,
I svaki put kad nažica cigaretu
U zamjenu pokloni upaljač,
Malo smrti za malo vatre,
A tako nam često manjka
I jedne i druge.
Prelaze li s upaljačima
Novim vlasnicima i dijelovi duše?
Od nekih se ljudi zato bojim uzeti vatre,
Ali doma imam sigurno dvadesetak
Ukradenih i poklonjenih upaljača,
A svejedno se u gradu noću
Često nađem bez plamena.

Ima ljudi koji tako zaboravljaju upaljače,
A ima i drugih kojima su misli kao upaljači,
Imaju ih previše i zaborave ih kad izađu,
Kao zatvoriti prozor i ugasiti peglu,

¹ Ciklus se zove prema naslovu pjesme benda Mojave 3 s albuma „Ask Me Tomorrow“ (1995.).

² Naslov prema pjesmi Julee Cruise s albuma „Floating into the Night“ (1989.).

Ispadaju im iz džepova i ostanu u autu,
Ostavljaju ih po kafićima,
Klara majica, banka aktivacija petak,
Nazvati Niku, HZZ, sušenje veša,
Misli im se uvijek negdje pogube
Pa ih netko sličan njima skupi s poda
I sjeti se da mora *nazvati Niku,*
Odmrznuti piletinu, oprati veš.

Tako sam sinoć u noćnom busu,
U 2:53 negdje oko džamije
Na podu pronašao nečiju izgubljenu misao
100 sklekova 100 trbušnjaka
I sjetio se svih nedovršenih pjesama,
Poklonjenih upaljača i klošara iz Krivog
I kad sam stigao u stan, morao sam pisati
Da sve te male smrti lošeg izlaska
Nakupljene na duši kao dim na odjeći
Zamijenim za malo vatre,
A tako nam često manjka
I jedne i druge.

THIS MUST BE THE PLACE³

Kako nastaju gradovi?
Jednoga dana netko je morao reći
Ovo je dobro mjesto za šator,
Ravno je i ima rijeku,
Prolaze karavane,
Lijepi su zalasci sunca,
Ovdje ćemo živjeti.
Onda se stvari pokrenu,
Prostor se koristi,
A tek kasnije dođu
Čudaci i časne sestre,
Žohari i konobari,
Lutalice i smetlari,
Ljudi koji razgovaraju sami sa sobom
I drugi kojih bismo se rado riješili.

Kako je nastao Zagreb?
Jednoga dana netko je morao reći
Ovo će mjesto dobro izgledati prazno,
Bit će lijepo u kolovozu
Kad u njemu ostanu
Samo čudaci i sjene,
Štakori i konobari,
Lopovi i lutalice,
Ljudi koji razgovaraju sami sa sobom
I drugi koji grad drže na okupu,
Paze da se ne raspadne
Kad svi nakratko premjeste šatore.

³ Naslov prema pjesmi Talking Headsa s albuma „Speaking in Tongues“ (1983.).

MISTY⁴

Ljudsko tijelo ima samo četiri strane
Na kojima može zaspati sám:
Leđa, bok, trbuh i bok.
Nekim se ljudima ponekad dogodi
Da im se u tijelo nekako zavuku ježinci,
Zaćahure se negdje oko prsnog koša
Pa im svake noći u meso zabijaju bodlje.
Leđa, bok, trbuh, bok,
Leđa, bok, trbuh, bok,
Okreću se kao tuljani zapleteni u plahte,
Traže najbolji položaj,
Ali bol bubri iznutra
I mogu samo budni čekati jutro
Krhki kao mačići na stablu.

Kako prolaze dani,
Na suncu se ježinci polako suše i trunu,
Otpadnu im bodlje
Pa u tijelima ljudi ostanu
Samo lijepe ljubičaste kućice
Da ih nosimo u sebi kao igračke,
Izronjene školjke,
Krhka blaga,
Sve dok se i one ne smrve,
A u srca nam se zavuku neki novi ježinci,
Male plave tužne sjenice,
Brbljave žabe,
Ljekovite mačketine.

⁴ Naslov prema *jazz* standardu Errola Garnera (1954.).

CREAM⁵

Otkad smo s kune prešli na euro
Više na ulici ne nalazim novčanice.
Kune su se znale lijepo izgubiti,
Putovati same, lutati Dolcem,
Izmigoljiti iz džepa i namjerno upasti u more
Da ih netko drugi izroni i osuši na suncu,
Taman za sladoled na plaži.
Kune su zaigrane i uvijek nepočesljane,
Šume kao školjke kad ih staviš na uho,
A euri ozbiljni i nose odijela,
Pričaju o BDP-u po stanovniku,
Uvijek znaju kamo idu
I nemaju vremena za gluposti.

Kovanice eura zvuče tupo i teško
Kao zakopana zvona,
Imaju nešto od kanalizacijskih šahtova
I naplaćuju ti odlazak na wc
Na stajalištima na putu do mora.
Lipe zveckaju kao kamenčići u plićaku,
Sjaje kao Petrova uha
I zakopane nekad pozelene
Da ih djeca iskopaju dok u vrtu traže gliste.

Kupuje li itko eurima mandarine i cvijeće,
Igra rulet?
Ostavlja li ih itko prošnjacima,
Baca u zrak da donese odluku?
Otkad su otišle kune,
Prijateljice uličnih svirača
I automata za loptice skočice,
Dolazi li ikome zubić-vila,
Posjećuje li itko lunaparke,
Puni kasice-prasice,

⁵ Naslov prema pjesmi Wu Tang Clana s albuma „Enter the Wu-Tang (36 Chambers)“ (1993.).

Baca li itko kovanice u zdence,
Ispunjavaju li se ikome želje?

XTAL⁶

Neki dan na travnjaku kod džamije
Vidio sam robotske kosilice
I pitao se uživaju li one
U mirisu trave i sunca na koži,
Bježe li u hlad na sendvič i kolu,
Ponosno promatraju pokošene površine,
Jesu li sretne što ne rade u uredima,
Ne pripremaju godišnja izvješća,
Ne šalju mailove u krug
Nastavno na razgovor od prošle minute,
Jesu li barem kosilice zadovoljne,
Mogu li noću lako zaspati,
Ili i njihove elektroničke duše
Nešto vuče negdje drugdje?

Sanjaju li kosilice elektroničke pašnjake,
Daleko od grada,
Windows XP wallpaper travnjake?
Sanjaju li ljudi u uredima miris trave,
Ili barem elektroničke pašnjake,
Windows XP wallpaper travnjake
Iz doba kad su ekrani bili puni simbola,
Prije nego su postali poker automati,
Da ih vrtiš sve dok ne kaže *ne ide više*
I sanjaju li kockari na automatima
Prave žetone i zelene rulet travnjake
Da ih možeš dirati prstima i sanjati
Kao Windows XP wallpaper travnjake
Koji su uvijek vodili u neku priču?

⁶ Naslov prema pjesmi Aphexa Twina s albuma „Selected Ambient Works 85-92“ (1992.).

Ivan Prskalo

Pjesme

DERVIŠ

Derviš pleše nasred isušenog mora
Raskrilivši ruke, lebdeći nad dnom,

on pleše, i pleše, i pleše,
a oko njega ide umorno sunce
i za njim kruži bolesni mjesec
a on pleše i pleše i pleše
dan i noć
zoru i sumrak
mijenu i konac
neumorno i neutješno
pleše i pleše i pleše

Na usnama su riječi jednolične,
davno u ognju mlačene
taj srok za vijeke vjekova
koji svakim izrijekom jača
i svakim izrijekom kvasi
ustajali zrak i jalovu dolinu

Pjesma pleše napuštenim krajem
ona pleše, i pleše, i pleše...

IDILA ZALASKA

I nad umnike i nad bezumnike

ista će modra noć
u spokoju doći

Mjesec i zviježđe zatreperit će
te svježi lahor koracat će

a duše njihove zatitrat će
ganute istom krasotom

KRAVA

Jata putuju dalje
lišće krvari i pada

i nad njima sunce
iznova blijedi

a krava leži
i nijemo gleda
cijeli svoj vijek

MISAO NA SMRT

Sunce iza brda zalazi

Mrak skrivena lica
budi bolne slutnje

Ipak
moja duša se raduje

Raduje se žuboru i žamoru
u ovaj tihi sat

Lišću što novom snagom diše

Nebu sve modrijem
što iznova budi
sjećanja iz daljine

Moja duša tad u daljinu gleda
gleda i jeca u teškoj žudnji

Tamo je njena domaja

i u sjetnom času
ona je bićem svojim ćuti

TREBIŠNJICA

Ona teče pod vrelim suncem

posred ištipanog kamena
kroz šume koje vjetar liže

preko zemlje koju nebo bičuje

Kamen ciči naškropljen
granje se guri i uvija

a rijeka modra i bujna
putuje svome ponoru

kvaseći kraj poput pjesme

STUDENA

Zađoh ondje
među obronke

gdje svaki bor
i svaka jela
u visine strši

Zađoh ondje
za mirna zalaska

i ondje se nestalan pomolih

NAJSRETNIJA SMRT

I.

Znam što želiš
gdje ti je pogled zakovan

Vidim ih i ja
lijepe i jasne

Mladost oka
drevnost uma

To je pralik što čeka
tvoj skori dolazak

ali nećeš do njih
olakom svojinom

Oni nisu u
skretanju samotnika

II.

Tvoj put nije od tebe
i stranputica je sve
što svojinom nazivaš

Ni čežnje svoje ne potpiruješ
jer je svaka od njih
u te urezana

Zato pusti
samotna skretanja
jer nikad nisi sam
Oko tebe kruže
sestre i braća

III.

Kreni putem što se
usađen u tebi vijuga

Nad njim treperi
Danica bez zalaska

Prati ustrajno
taj vid prejasni

vidom čišćim da progledaš

IV.

Tvoj prvi korak
bit će izlazak iz sebe

jer vidom samosvojnim
svemir se razara

Odreci se pogleda praznog
jer oči čeznu
samo sestru i brata

Ne boj se
otisni se samo

i vidjet ćeš
porođenje svijeta

V.

Sve je bliža prejasna Danica
i što si joj bliže
sve jasnije se bude
tvoje sestre i braća

Pod korakom tvojim
sad titraju reljefi

Dol i brijeg utkani
u lice zemlje nove

i kličaju iz nje zasađene kuće
čiji se kad ognjišnji
lakim zrakom vije

Nema više olaka hoda
svaki korak nježnost obuze

i veze ga u glazbu pokreta
u kretnju ptica i kukaca
zvijeri i ljudi koji iznova druguju

A nova zemlja nije sama

Gle, novo nebo sad je bliže
i u suglasju zemnom
svoju pjesmu pjeva

Sunce i Mjesec
u ljubavi novoj kruže

a zvijezde među njima
pjevuši i svirucka

VI.

Što se više zaboravljaš
to prizor ovaj još čišće živi

i propada volja samosvojna

Čitav svemir titra u tebi
i po tome još puniji bivaš

Gle čuda novog

Najsretnija smrt
te obuzima

VII.

Zaodjenuo si pralik svoj
Mladost oka
Drevnost uma

Sada gledaš novom čistinom

U tebi sada
prebiva Danica

Gle čuda novog

Najsretnija smrt
te obuzela

HEREM U KANAANU

U sjeni Makeda i Meroma
velike kraljeve uzima muk

i zidine njihove vjetar brusi
noseć prah što stazu pokapa

Smijeh i pjev – plač i krik
ni treptaj više neće biti

i s njima u sjeni Makeda i Meroma
velike kraljeve uzima muk

koji proždire srca hanibala

MODRO JUTRO

Zdravo, modro jutro
ispunjeno dahom novim

Nebo mirno trepti
Brda uzljubljena snijavu

dok se u bljesku
rosa spušta

Obori i na me taj blagi bljesak
Nek se buktinja moja u tebi smiri

Matija Štahan
Pjesme početka i kraja

KIP DOMOVINE LJETA 2017.

„Prema predviđanjima svjetskih astronoma Zemlju će udariti meteor veličine Kipa slobode. Ukupna težina kipa iznosi 225 tona. Opseg je kipa do 10,6 metara, usta su široka 91 centimetar, a kažiprst je dug 2,4 metra. Naime, predviđeni smak svijeta trebao bi se dogoditi u desetom mjesecu 2017. godine“, izvijestio je portal Dnevno.hr.

Bilo je to godine dvije i sedamnaeste, kada se prošlost i budućnost rastvoriše nad štandovima Dolca.

Mladi luk, peršin, zelena salata, rotkvice; ribarnica sa strane, srećom i crkva sv. Marije još malo više sa strane. U prošlosti sam vidio budućnost, u budućnosti prošlost; u dvije i sedamnaestoj vidjeh ih istodobno. I u prošlosti i u budućnosti i u dvije i sedamnaestoj pak same nesreće. Prostor i vrijeme posvadih su se pa je prostor spavao na kauču u dnevnoj sobi, a vrijeme u krevetu plakalo, samo, do jutra. Stubama se, prema onom dijelu s cvijećem, koja je to ulica – Splavnica? – zakotrljaše sinovi paradajzi i kćeri rajčice.

Zvijezde su počele padati s neba pa sam se sklonio u podzemni dio placa, izgrađen na grobovima starih Zagrepčana, gdje su danas mesnice, obiteljska gospodarstva. Kosturi izviriše iz svojih skrivenih grobišta i navukoše na sebe meso iz dnevne ponude, od odojka i svinjetine do junetine i piletine.

Na nebu iznad Novog Zagreba tada ugledah strašno stvorenje opsega 10,6 metara, s ustima širokim 91 centimetar, a kažiprstom dugim 2,4 metra. Tijela ovijena haljetkom, svim je prstima osim ispruženog kažiprsta stezalo svoju zublju. Kitilo se imenom Slobode, ali znao sam da je to paklenska obmana. S podsmješljivom grimasom na licu, nevjerojatnom je brzinom padalo prema glavnome trgu.

E sad, na Trgu je stajao Onaj koji je svojedobno nestao; bačen u mračnu grobnicu na... zna se koliko vremena, da bi onda i odatle nestao. Vinuo se u nebo i njegova se sablja ukrstila s plamtećom bakljom kipa Slobode. Ishod?

Kao u Beču i Budimpešti '48.

STRAHOVNA PIRAMIDA

Gledam kako se purpurnim noćnim nebom svjetlost planeta lomi
dok kosture mramornih stubišta proždiru uzdrhtale vijavice
a močvarni lađari nagriženi iznutra iskašljavaju pijavice
u poplavljenim pustinjama gdje pustinjaci su atomi –
gledam i pustoš i prazninu koju nosi strahovitost,
ona je odveć atmosferična i u nedostatku tijela;
po prostranstvima ždrijela pas prebacuje kost;
vani vlada sumrak jeseni i jela snježno bijela.
Gledam kako je prestravljena drhtava streha,
uz veliki hrast, koji je i sam pun straha,
dok ja nostalgично, letargičно pišem
po papirnatim leševima bez stida,
ne bojeć' se zrcala, refleksija,
pa ni poetskih disleksija,
osim ove pjesme što je
naopaka piramida
sa svrhom u snu
i vrhom
u dnu.

JEDINA KNJIGA NA SVIJETU

Moj je djed sudac, za službovanja u Dalmatinskoj zagori, upoznao ženu koja je vjerovala kako na svijetu postoji samo jedna knjiga. I, štoviše, kako je to upravo ona knjiga koju ona ima kod kuće. Sve biblioteke svijeta, mislila je, i svi profesori s knjigama ispunjenim policama, zapravo imaju jednu te istu Knjigu umnoženu u bezbroj primjeraka.

Ono što nije poznato jest koja je to knjiga bila. Vjerojatno *Biblija*. No možda i ne, jer *Biblija* je prepozamašna za svrhu koju joj je bila namijenila.

Knjiga joj je, naime, služila kao podmetač za nogu od stola.

Antonio Karlović

15 početaka

UMJETNIK I MECENA

Umjetnik

Kad barem ne bih morao jesti,
nego samo stvarati
i stvarati
te vizije koje me progone
i stežu mnogo oštrije
od želudca.

Tad ne bih morao
pod noge *njemu* padati,
preklinjati za narudžbu
da utažim nužnost,
biologiju.

Mecena

Kad bih barem mogao samo jesti
i ovaj svijet konzumirati
jednakim užitkom
zalogaj po zalogaj.

Ali želudac se napuni,
čovjek se zasiti,

život mu prolazi,
a svijet,
svijet ostaje.

A što će od mene ostati
u ovom svijetu kojeg sam
samo nakratko pokorio?
Što?

Umjetnik

On nije kao ja
rob početaka
okovan prizemnim potrebama.

On lebdi iznad zemlje
i pomakom ruke diže
vojske, hramove i bune.

Mecena

Ja nisam kao on
sposoban stvoriti ljepotu
vlastitim rukama.

On lebdi iznad zemlje
i pomakom ruke pretvara
elemente u ljepotu,
trivijalno u značajno,
prolazno u vječno.

A meni samo preostaje
kupiti njegovo smilovanje
da jedan početak za vječnost posveti
u moje ime.

Umjetnik

Da barem ne ovisim o njemu
i njegovim parama,

prokletim parama,
koje su tolika prepreka vizijama, idejama,
a sat,
sat otkucava.

Mecena

Da barem ne ovisim toliko o njemu
i njegovoj volji
da ispoštuje dogovor,
da ispoštuje rokove,
da bude zadovoljan mojim parama
dok mu je glava u oblacima, idejama,
a meni sat
otkucava.

Epoda

Tek sad vidimo da sve bogatstvo,
sve to obilje, sve to nestaje,
samo ljepota – ne.

Na toj našoj vjetrovitoj plaži
ljepota ostaje. Sam čovjek ju
stvoriti ne-mo-že.

NEŠTO NOVO

I kad misli da je najslobodniji,
čovjek je vječni rob,
rob mogućnosti
stvaranja nečeg novog
podao se on tome
ili odbijajući.

NESRETNI LJUDI TONU U SAN

Mi smo jedni od onih
koji vječno odgađaju nešto započeti
jer nešto drugo još nismo dovršili,
a kad naslonimo svoje lubanje
na vrata od memorijske pjene,
tik pred ulazak pomislimo
kako bi samo bilo lijepo
započeti nešto sasvim novo
nešto od samog početka, sada
kada smo se već skupili to iskustvo
održavanja tuđih početaka
a zamisli sada započeti nešto svoje
nešto samo svoje
nešto od nule
imati pred sobom
istinski prazan list papira
bez žurbe
nešto, pomislimo, dok naslanjamo dlan
na tu maglovitu kvaku
i vidimo svijet kroz oči
trudne tete u vrtiću.

RIJEČ GRAD

U prijevodu:
što više novih početaka
na što manjem prostoru.

ČOVJEK I KORPORACIJA

Čovjek

Kad barem ne bih morao jesti
nego samo postojati
i gledati
djecu dok mi rastu
i igraju se
još nesvjesni
što ih čeka.

I kada barem moja djeca
ne bi morala jesti
nego samo rasti i igrati
tik-tak-toe...
Tad ja ne bih morao
pod noge *njima* padati
i savjest prodavati
da utažim nužnost,
prejeftino.

Korporacija

Kada bih barem mogla samo postojati
a ne vječno rasti
a ne željeti zavladatai
svime što postoji.

I niti to mi ne bi bilo dovoljno
jer tržište se pokori,
monopol se uspostavi,
a apetit,
on se ne umiri.

Čovjek

Ja nisam kao oni
pohlepni, škrti, zli,
koji su zbog bilance
postali robovlasnici.

Korporacija

Ja nisam kao oni,
ciljevi su mi drugačiji,
njihovi su prolazni,
ambicija im splasne
čim se želudac napuni.

Čovjek

Njih prevoze limuzine
dok pomakom ruke kroje
naš svijet i sudbine koje
igračke su njihove.

Korporacija

Oni znaju kad je dovoljno
ili barem kad je previše.
Oni znaju kad su siti,
a mene ništa ne utažuje.
Mene vječnost dovodi
u iskušenje.

Čovjek

Da barem ne ovisim o njima
i njihovim parama,
prokletim parama,
koje zavladaju čovjekom
kad približi se Božić
ili školska godina.

Korporacija

Da barem ne ovisim toliko o njima
i njihovim rukama
da me vječno hrane,
od devet do pet
i opet.

Al samo mi preostaje
kupiti njihovo smilovanje
da mi svaki dan dolaze,
da svoj privremeni dovoljno
svaki od njih dostigne
u moje ime.

Epoda

Nije uvijek ideal
glavni pogon čovjekov,
češće ga svijetom goni
prirodnih nagona zov.

Ljepota, istina, bog,
sve je to divno, krasno,
al ne živimo od tog,
brzo postane jasno.

OBITELJ

Kad je jedan podijeljeno na tri
toliko više nego
jedan podijeljeno na dva.

BURNOUT

Nekada me kava punila energijom.
Sada mi samo
izaziva proljev.

IDENTITET

U tome zapravo i leži problem:
ne znam što želim postati.
Zato niti ne znam tko sam točno
u sadašnjosti.

Nekad sam jasno znao:
želim biti nogometaš,
biti bogat,
biti playboy.

I bio sam onda zaista:
još neotkriveni talent,
budući milijunaš,
zavodnik u nastajanju.

I u tome i danas leži problem:
bez aspiracije nema identiteta.
Čovjek ne postoji, ako nečem ne teži.

Ako nečem ne teži,
čovjek ništa ne započinje.

Ako ništa ne započinje,
on nije čovjek.

PAKAO

*

Pred kraj života
duša dolazi tijelu na sud.

Manjak vježbanja, smijeha, hrane,
odricanje od moći, seksa, ignoriranje

tjelesne volje.
To su grijesi protiv tijela.

I ako pred kraj života
duša bude smatrana krivom,
osude ju na tjelesni pakao:
doživotno zatočeništvo
u bolesnom tijelu.

**

Pred kraj života
Nietzsche je došao duši na sud.

I jer je previše naglašavao tijelo
blateći moral, ideje, poniznost, istinu,
osuđen je na duševni pakao.

Riječ pakao.
Ili u prijevodu na ljudski:
stanje u kojem je nemoguće
nešto započeti iznova.

PORIV

Zašto pišem? Jednostavno je – jer za to osjećam poriv. (Poriv je u prijevodu signal iz dubine koji te tjera da započneš nešto novo). Imam ja kao i svaki čovjek, naravno, razne porive i ne utvaram si da ih sve razumijem. Ali, kroz život sam ionako shvatio da je od razumijevanja svakog poriva ipak važnije znati prepoznati zašto nekima ne udovoljiti. I u tome leži sva mudrost – nije toliko bitno što, nego *što ne*. Za poriv pisanja pak još nisam dokučio razlog zašto bi on bio štetan. Shodno tome mu redovito udovoljavam. Ne znam dakle zašto pisati, ali ne znam niti zašto ne pisati, pa eto pišem i pišem i pišem... dok ne saznam za bolje.

DVA

Slijedi popis stvari
kojih je,
inače vječno nezasitnom, čovjeku
dovoljno dva:

Ruke
Noge
Oči
Uši
Testisi
Kрила
Roditelji
Polovice
Svjetski ratovi

I opet osjećam:
sigurno se negdje rađa
poriv
za još.

REALIZAM

Pisanje

Nije to:
sad razumijem
pa ću zapisati

Nego je:
ne razumijem
ali ću pisanjem shvatiti

Razum

Nije to:
dokućio sam
pa ću tako djelovati

Nego je:
tako sam napravio
a sad ću dokučiti

Ljubav

Nije to:
volim te
pa ću te osvojiti

Nego je:
dobio sam te
sad ću te voljeti

Život

Nije to:
imam cilj
pa ću ga ostvariti

Nego je:
imam život
pa cilj moram pronaći

Umjetnost

Nije to:
razumijem
pa osjećam

Nego je to:
osjećam pa
možda razumijem

Suđenje

Ne ide to:
argumentiram
pa odlučim

Nego ide:
odlučim
pa argumentiram

Moralnost

Nismo mi pravedni
pa smo zato
pobjednici

Mi smo pobjednici
pa imamo snagu uvjeriti
da smo pravednici

ODRASTANJE

Prvo
ganjaš beznačajan užitek.

Zatim,
tražiš onaj smislen.

Na kraju prepoznaješ
vrijednost smislene boli.

TRAGOVI

*

Mlad čovjek najviše u svijetu mrzi
što u njemu još nema njegova traga.

I onda hrli,
jer misli da će svijet pobjeći.

I brzopleto tjera plug
preko kostiju živih.

*

Star čovjek najviše u svijetu mrzi
trag što ga je lakomisleno ostavio.

I onda očajava,
jer misli da uspomena na njega
sa svijeta neće brzo pobjeći.

I temeljito tjera plug
preko svoje duše.

PLAŽA BEZ VJETRA

Ako tražiš plažu bez vjetra
na kojoj ti isti neće
otpuhati tragove u pijesku,
tražiš uz-a-lud!

Jer bez vjetra
da goni valove
koji glođu kamenje
tu i pijeska nedostaje.

Trag koji se lako prima
lako i nestaje,
trag koji ne nestaje
krvavo se ukleše.

Bono Cvitkušić

Pjesme

NESANICA À LA VELIBOR ČOLIĆ

Noć i nesanica,
njezine tamne patologije – očajno analiziranje mogućih ishoda situacije,
stalno šetkaranje, plod savjeta o higijeni spavanja.
Dobro bi došlo jedno majčino „smijeri se“,
izgovoreno gotovo vještičjim glasom, s izrazitom hrapavošću.
Pokušaji pomaka koji promašuju metu,
zvuk s televizije komšije sklonog kasnom lijeganju jedini prigušuje nemir,
jedini odaje dojam da makar netko ne liježe u 9 kao sva bulumenta ostarjelih
baba i djedova sapetih mrežama slavonske dosade i jednog te istog.
Fluidnost mokraće,
začudo izostanak crne žuči,
no više ne tražim potvrde melankolije.
Svi dijelom istog broda,
iste panonističke vode kopnjenja,
povezani kao žice na dalekovodima,
čija je izdržljivost testirana nedavnim nevremenom.
Kuće se nisu zapalile,
ali su duše u kućama većinski sagorjele.

PATETIKA I SVIJEST O PATETICI

Pod zvijezdama sam je ljubio do umora i do ponoći sam ležao na travi, s glavom u njenom krilu. To je bila žena stvorena za ljubav i predavala se nijema od strasti i suznih očiju, šapćući isprekidane riječi o vjernosti. Bilo mi je osamnaest godina i priroda me odbijala, jer sam grešno prekinuo vezu ljubavi.

(Ivo Andrić: *Ex ponto*)

Ugasle mladenačke prazne nade,
od ljubavi do mržnje u proljetnom danu,
voda je potekućila sve, tvoje suze
samo su otisak traume što odzvanja u glavi kao zvuk motora glisera.
Razdijeljena intima, preobrazba odnosa iz privatne stvari u javnu,
obrnuta sekularizacija, no privatno naleže teže na srce od javnog.
Čega se sjećaš,
čega se sjećam,
nekakve tužne slavonske ravnice,
otežalog patosa nasipa,
tvog lica obasjanog suncem kada je naišao prijatelj iz djetinjstva (amalgam
radosti u proljetnom danu),
idealizacije potpomognute tvojim majčinskim instinktom,
sakrivene tvoje nutrine,
ruža koji nije izbrisan poljupcem,
a uzeo si ruži mjesto na kom je bila,
tvoje nesreće koju nisam vidio od svoje sreće,
moje nesreće koju nisam vidio od svoje sreće.
Nemojte se ljubiti, pijte, norijada je,
da je bar znala da smo ispijali gorku žuč rastanka.
Kao da ničega nije ni bilo,
zaborav briše sve,
sramotna patetika ili je pak poezija patetika uma.
Kakva je ovo pričljiva pjesma?
Nema poezije u pričljivosti.

This confession has meant nothing.

GRAFITI OGLASI

Ljubiti dno u vertikalnoj podjeli na ljubavnom tržištu,
nešto poput: *Greber i Gopa traže curu.*

Sedefaste boje svih kuća istih u svojoj gradnji,
vječno ponavljanje istog u Panoniji: voda stajaćica.

Genette – vrijeme teksta ide, vrijeme priče stoji,
sve dok najjača kosačica stvari ne dovede do ništenja.

Društvo natkriljuje svaku individualnu biografiju,
kozmički poredak đukabegovićevskog usmjerenja ustupio je mjesto drugim patologijama,
nešto poput shizofrenog krupnog susjeda,
no kao da je bitna vrsta,
prokleta „može i ne mora“.

Mia Čagalj-Sangert

Imigracijske pjesme

IMIGRACIJSKA

Kada se radi o tebi
Turingov test bi bio nepotreban
Jer
Već tamo negdje s ovoliko ili
Onoliko metara zračne udaljenosti
Doputuje zvuk
Onaj zvuk koji uglavnom poznajemo mi
S kamena
Mi koji desetljećima ispraćamo
Mi koji pod haubom čujemo ritmičko lupanje
Bauštelaca i ostalih manualaca
Koje bi samo neki nespretni mehaničar
Zamijenio za kvar
U mirisu (sada već) pohabane kože
Stopljen miris duhana
A u gumi po neka šara u svakoj
Šari jedna godina
A u godini sve više onih koji ispraćaje mrze
Limarija mašine i čovjeka koje prkose
Svim zakonima izdržljivosti
Dok se volja i snaga pretaču jedan u drugog

I ne nekako ni ne znaš više šta je bilo prije
– mercedes ili gastarbajter

*

Dok svijet strepi od apokaliptične vladavine
Umjetne inteligencije i strojeva
Mi smo s jednom srce razmijenili
Kažem vam,
Pored getribe lupka nešto ritmički
Pa ovisno o Dopplerovu efektu
Nešto i u nama lupka jače ili slabije
Mi s kamena mi daleki mi po svijetu
Mi koji smo stoljećima od boli pjesme radili
Zato
Mi uzimamo tebe za zakonitog suputnika
Dokle nas put sastavi.

8. veljače 2019.

NEPOTREBNE PATNJE

Na zapadu kažu da naše žene ljepše stare
A svaka bora kao blok prenesen ramena
Te kornjače za koje vjeruju da
Čitav svijet nose
Samo znojem okupane iako je more nadomak
– one za to nemaju vremena.
Po porodu im netko kosu odsječe
A ono nejakoga im zube i sise pojede
Za koga se rediti za koga brijati pazuhe
--- Pa nije više cura
Život im prođe u nepotrebnim patnjama
Noktima zabodenim u vlastitu maternicu
Taj dijamant koji ih jedino ženama čini
To je jedino što su ikada posjedovale
Na kraju im iz novina viri slika – *naprvu* –
Napaćenog muškarca

I njihovo ime malo bi tko poznao
Da pored nije napisano čije su udovice

Što mi dijelimo moj
Sivi brate
Osim ovoga kata bez prozora
I Mjeseca koji je meni samo planet
Ta točka na nebesima kojoj se molimo
Natrudena tjelesa s očima nejakih
Mi
Ama baš ništa zajedničko nemamo
I ako ikada osjetiš da sam ti draga
Sjeti se mojeg opasača
Te robesine koja predstavlja
Iznevjereno djetinjstvo glad i sve te
Osjećaje koje ne prepoznaješ
Mi
Znamo da je najveća bol milina lica
Nakon udarca
Ništa se ne sjaji kao jezik pun lomova
Naš opus stoji u doktorskim bilješkama
Na kraju ti traume budu jedini dokaz
Da si ikad živio
Što mi dijelimo moj ti
Nismo sami sebi birali možda nam se
Konture duša prekrste i tebi će biti
Toplo oko srca a da nećeš razumjeti
Zašto ili
Kako to da te ja prepoznajem
U odrazu ogledala

IBRAHIM SE SMIJEŠI

Uglavnom kada žurim, a to je često
Navraćam kod njega
I onda kada želim izbjeći gužvu
Ipak ne prerano ili prekasno
Pozdravljamo se.
Jednom ga u pauzi prekinula
– pobratimstvo geta u tvojih par kvadrata.
Ibrahime, tko li tebi sprema objed?
Kao srce da sam mu slomila ušavši u uniformi
I od tada se pravdam kupujući datulje.
Sram me priznati da nekada uđem sređena
Bez potrebe da kupim nešto
--- Vidi me
Ibrahime, ja sam samo tvoja sestra.
Jučer si se opet smiješio
Ne znam kome i to me ljuti
Ali kako i ne bi kad si tu na sigurnom
Imaš posao, iako te ne plaća dovoljno to
Mrko lice koje srećem nevoljko i boli me
Priča o metku u pismu, moj habibi mi kazivao
Kad tad nisam od tuge umrla
Odlučujem se smijati svakog dana.
Ibrahime, moj brate u bogu, iako ih ne zovemo
Istim imenima
Vidiš, ni ti se ne zoveš Ibrahim
Ali to me ne sprječava jer
Ivan je bio najmiliji Isusu i ja tako zovem
One koje prepoznam.
Prognano dijete, u svijetu bola
Nauči nas kako se smijati.

PAKIRANJE ZA ŠVEDSKU

Ujutro
Nemoj bosa odatle nàlada
I svaka bolest dolazi s nogu
Oš popit čajkavu oš marendat
Ima čaja od kadulje
To napravit pa ujutru
Gori
Skuvat
Spremit kostiju vakumirat
Kvarat sunca i trave ive
Ponit pola kruva za nji
Prikrstit se i zakuvat, u nedilju
– nemoj, jesi luda
Ručak
Manje stin, sol bubrige razboli
– a jod?
Lako za to
Sol
Sol ne valja
Sol izmeđuunas
Prvo
Prvo suvi krov
Od jučer ili prijučer
Prvo žilete prožvakati po bolnim desnima
Prvo kora od dvadana
Prvo loše pa najbolje
Odgoj je čudo
Kako bi za dobro znala
Inače
Pad iz hodalice nije bio bolan ni pad skala
Dvostrukih
Drvenih
Pad prvi idrugi itreći
Nije bio težak jer sam imala brata i sestru
Da me podignu ili drže u naramku ili da me bace

Uspoređivanje veličine istih slatkiša i
Brojanje koraka
Brojanje godina
Što manje to bolje, više nije tako
Lako je bilo
Imat pet pjata pet pinjura pet kašika pet noža
Poslije mise, u nedilju
Deset nogu se postavi
Sada hrane ostaje sve više, ručkom
Lako je bilo
Kad je vas bilo nas
Kad je pet bilo nas

ČASNI SUDE, KRIV SI

Vi ćete otići svojim domovima
Dolinama i planinama
Hrvatska će za vas biti možebitna destinacija
Tamo u ljeto
I nećete znati razliku ex-yu jezika
I reći ćete da je bio građanski rat
Tamo negdje
Na Balkanu vama
Uzbekistanu
Vi glumiste boga i pravdu
I sudiste ni amo ni tamo
Sve po zakonu
Mi
Mi ćemo danas plakati zbog naših uciviljenih očeva
Dostojanstveno
Kako to nama priliči
Sutra ćemo se već snaći
Vaše oči previše krvave da to primijete
A džepovi preteški za pravdu
Ja vam ne sudim

Bogdo, ima tko će
Ne
Vi niste ubili čovjeka
Jednog
Već
Sve koji su vam osigurali miran godišnji
Vidite
Hrvatska je više od mora
Domovina je više od zemlje
Generali su više od ljudi
Ali vi niste.
Časni sude
Nemaš časti.

AMIGDALA

Nekim danima smrt skuha kavu
Posjedne se meni na trbuh
I pasivno-agresivno grize nokte
Smrt se uvukla mada sam
Tri puta u noći provjeravala vrata
I bila su zaključana
Tu naviku vučem još kako je N. N.
Prešao žutu crtu u uredu
Prijetio u svojoj sivoj odjeći
I vrlo je moguće
Da sam se tada malo zaljubila
*

Smrt je na to zijevala s tvoje strane kreveta
U jutrima kada mi pozli od bivanja
Dezinficiram stan i perem posteljinu
Iako bol ne umire na 90° C
Smrt se osladi mojom civilnom slabosti
Otruje moju hranu pa mjesecima ne jedem
Ona je uvijek tu.

Dosadna susjeda koja zaviruje
U lonce, lancune, poštu i tuš kabinu
Čeka na moj preobraćaj i ostavlja mi žilete
Pored čaše uvečer.
Nesvjesna –
Otkako sam tebe preživjela
Malo što me više plaši.

Marta Vukić

Pjesme kraja ljeta

BISUSNE¹ NITI

Brazde periske,
upliv u bezdan ljuštore,
zalogaj daha,
prskanje misli u vatrometu,
ograničene ovojnicom mozga,
grabim po mraku.
Vrtlog u čučnju,
pobuna norme tišine,
bolno stisnuti kapci,
ritam pogoni imaginarij,
tisuću dodira, gmizova, pokreta,
bježe iz dubine školjkaša,
vapneno lice uranja,
uzima nutrinu prstima,
jagodicama živog vapna.

Spiralna ekstaza.

¹ U stopalu školjkaši imaju tzv. *bisusnu* žlijezdu, čija se izlučevina, bisus, u vodi brzo stvrdne u obliku končića, a služi pričvršćivanju na čvrstu podlogu.

LJETO OPLAKUJE

Ranojutarnja kiša ispire moje zgrade,
crna se viskozno slijeva kao katran.

Danas su mi oči pune mjehurića,
na malom trgu cjenkam se za nadgrobne ploče.

Treptavo strepim od uličnih poznanika;
danas je dan za loše izvedbe.

Vidiš li da su mi ruke spore?
Pružam dlanove prema ružičastom suncu,
iza leđa, mjesec me zgrabi za struk.

Danas sam se zaboravila otuširati.
Sjedim u kadi dok iz zidnih pukotina izlaze mravi.

Tijekom večere napete su mi žlijezde,
spavam s upaljenim svjetlom.
Noćas se bojim mraka.

POZNANSTVA

Štropotavi koraci susreću se,
blago rutinsko ozračje.
Mekan, prigušen zrak hodnika,
šaputavi pozdravi klize
kroz milo osmjehivanje
drhtavih kutova usana.

Ti trenutci dugo ostaju zalijepljeni za hrbat šake
i nevidljivim silama mekšaju daljnje pokrete.

U sutonu misli isplivaš,
pa hodaš po cirkularnom hodniku moje glave.
Smjestiš se u polumrak svijesti,
pa upališ projekciju svoje perspektive.

A ja treperim u polusnu,
nijemo svjedočim kadrovima tvog života.

DJETINJSTVO EVE ALVES

Petama bubnja po kamenu,
podigni prašinu s ceste!
Nek te noge odnesu u čisti horizont!

Prstiju razapetih u zraku,
kao strašilo skuplja ptice,
poziva vjetar da huči,
u udolini sve ono prirodno
se goni prema njoj
u cipele...

Lica uprta u bijelo sunce,
voli škiljiti u zrake dignute brade,
otvorenih zlatnih ramena,
prkosno stoji uprta u svoje tlo,
čuje svoje ime kako dogmizuje odjecima,
nehotice trzne glavom ritmične kose,
promatra u daljini figuru od povjerenja,
grabi metalnu kantu i ore zemlju petama,
...
plesno se vrzma oko žene čije je skute stiskala;
dlanovima istiskuje slobodne kapi iz krpe,
miješaju se sa skliskim znojem čela,
bogomdanom samopokretnom energijom

cupka među uglovnica iz prisjećanja,
kroz vrata virka ofucane perzijske tepihe,
zrak se ispunja prašinom s vrućeg tla,
jednim okretom se našla uz svoju zidanicu,

maslinovom grančicom krsti pročelje.

AMOUR

Godine su sažvakale kožu,
sezone su isušile mišiće,
vrijeme je ispralo sjaj.

Svaki se puls ocrtava na golim žilama.
Svaka je unutrašnja peristaltika izložena.
Pitanje je, koliko se još kožna barijera može stanjiti?

Klonuli metabolizam prati vlaknasta dezintegracija,
gubitkom volje slijedi izlivanje tekućina,
pod dehidratacijom je raspad sasušenog voća.

U našoj sobi leži
jedna presahlost,
dekubitus.

Tako je intimno nekoga okupati.

Sjenke vrebaju po kutovima uma,
zastiru davno utabane putove vijuga,
razum kapa kroz pukotine.

Glatki mozak nevino se isplahuje,
sjećanja otječu niz moždinu,
ponovno se rađa davno izgubljeno dijete.

Voljene oči otiču u suzama,
bolju hrane ljušturu ljubljene,
njeguju novorođenče.

Maglovit pogled bolesna djeteta,
ružičaste oči s crnim zjenicama,
modri prsti i još modriji nokti.

Ja ću te okupati.

BETON

Koljena u plahtama
Kružim ti prstima po profilu
Savijenih leđa isturenih loptica
Čudovišno se nadvijam
Patetičnih očiju
Oblizujem si caklinu

Sjedim na ispranom krovu djedovine
Gdje si?
Plutam na meškoljavoj soli
Gdje si?
Gazim po neobuzdanom šipražju
Gdje si?
Ležim na žarkom prhutavom betonu
Gdje si?
Promatram svemirsku izmaglicu
Gdje –

Pored sebe.

KLIMA JESENJE RUTINE

Koža ponovno dehidrira,
žeđa
za melemom,
za narančastom krvlju,
za vrijućom kišom.

Nagriza ju anemičnost sjene,
hoće nestalu ugaslu boju.
Suhoća joj prekida puls,
vapi za kapima znoja.
Indigo joj sužava žilice,
želi kipteću transpiraciju.

Narančasto krzno i zeleni tvid,
tu leži
...poznata toplina u prsima,
...miris jedne bliske osobe,
...opetovana reminiscencija.

Zagušljive deke, prašnjavi kaputi, svrbeći šalovi,
u njima čuči vječno pohranjena toplina,

koja se ne treba rađati,
ona tamo jest.

JESENJI DIJALOG

Nisko je nebo,
ljepljivo je tlo.

Iscrpljujuće sive isparine vode,
gustoća upijenih raspoloženja,
tromost privezanog koraka.

Teška sjeta šarafu glavu u tišini.

Ti! Moraš bukom razgrnuti tapison tlačenja!

Obuci svoje radničke cipele,
i idemo gackati po kišnim lokvama

Stavi psu izlizani povodac,
i hodimo po raskašenom lišću

Primi dijete za ručicu,
i krenimo u parkove zdravih boja

Razbistri um,
hajmo razgovarati s jeseni!

Ema Botica

Morska snatrenja

NA KAVU

Idemo li na kavu?
Pitanje prijateljice koje dogovara druženje.
Ne pijem kavu.
Ni ona ne pije kavu.
Idemo na kavu.
Ispred nas će stajati imaginarne šalice kave.
Pit ćemo čajeve ili Cede vite,
Kave koje su skuplje od kave,
A nekada su bile jeftinije.
Nekave su skuplje od kave
Izokrenute vrijednosti na terasi
Novčane i neke druge.
Mi zato pijemo imaginarne kave
Druženja su nam rjeđa i novčanici prazni
Jer nemamo novca za kavu.

MORSKA TIŠINA

Tišina mi se zavukla u kosu
Prebire mi po vlasima i diše
U samotnim pogledima na rascvale zalaske
Njiše mi se na najdužim pramenovima
Uzdah je moj prepadne i skoro skoči s tjemena
Ali umiri je treptaj mojih kapaka

Oblutak stoji usred mora
I usred mojih očiju
Njiše se na vodenoj struji
Naprijed, nazad, naprijed, nazad
Ovija se vlažnošću kao oklopom
Pluta divljanjem mora koje se bacaka
Ali u dubini šuti i samo se grči
Stanu valovi i umoran oblutak padne na dno

Ležimo, tišina i ja, razasuti među oblucima
Na obali, uz bonacu

LJETNI DAN

Bubnjari na granama
udaraju ritam
koji je sve brži što se živa više uspinje
žuto i narančasto pršti sa stabala
miješa se sa zrakama plavoga sunca.
Udaraju sve brže,
a onda se ljubičasta spusti s nebesa.
Utihnuli su.
Negdje s grana
javiše se zviždači.

PLUTANJE I.

Svjetlucavo biserje
bacajući se nebo rasplinjuje,
postaje čipka i paučina,
dodiruje drago kamenje na obali,
srebrnom svilom i zvukom šapata.
Šapati, pjesme i snovi
plutaju s jedne obale na drugu
dodiruju se krajevi svijeta
u vječnoj plovidbi vode.
U središtu tišina i plavetnilo,
samoća koja prenosi nade,
hladni safir pod vječnim suncem.
Krhotine njegove ulijevaju se
u svaku kap nemirnog sna
odbijajući se o bijeli mramor
raspadnutih obala.

PLUTANJE II.

Kad su se ugasile crne rupe
nastalo je plutanje
priljubljenost uz podlogu
koja te ne povlači u svoju tvrdoću,
ne odbija te, ali i ne guši te,
ne proždire svojim zagrljajem.

Ležeći na leđima trčala sam svemirom,
svemir je plav i ugodan
najveća zvijezda ispunila je vidik bjelinom
meni je najveća, tebi, nama,
nek je u udžbeniku jedna od milijuna.

Trepavice su udarile u vrh obraza
i kapci su zaspali.

Mrak, ali mrak pun sijevanja.
Voda udara u školjke
ritam je polagan, ali stalan.

Tišina obavija kuglu punu kose,
valovi su dio tišine,
oni isključuju zujanje u glavi
označavaju otkucaje vremena
i bilo im ubrza s dolaskom opasnosti.

Ubrzali su se otkucaji mora
podizem se i hodam u vodi
ne dotičući dno, ježevi čuvaju svoje.
Navalili su zvukovi,
lažu da se može sanjati na nogama.

JEŽINCI

Crne krhke stvarce
koje otkrivaju nježnost čovječjih stopala
mile po morskome dnu
uzvikujući svojim crnilom
prevlast.

Vikala sam na njih
a oni nisu imali uši da čuju
tek iglice da osluškuju struju.
Čak i da imaju uši
površina mora odvaja naša dva svijeta.

Izbjegavajući teritorij crnih točaka
otkrila sam da opstajem s morskim pticama
jer ronjenje je letenje
a čak ni ptice ne mogu zariti kljun u svemir
kao što ja mogu glavu kroz vodu prema nebu.

SLUČAJNOST

Točka, polumjesec i crta.
I nebo geometriju zna
Zvijezda, mjesec i aviona trag
Slučajnost nimalo slučajna
Svatko od njih
Na svome je mjestu
Davno uračunatom
A i opet
Ni jedno slutilo nije
Da ja ću svjedočiti tome događaju.

•

(

GEOMETRIJSKI HAIKU

Bijele elipse
Na narančastim kvadratima
Galebovi na zgradama

ZALJUBLJENO NEBO

Nebo se zarumenjelo
Kao breskva
Sagnulo se da poljubi modrinu
I ostavilo je trag po površini
Žuta kugla ostavila je stazu
Po kojoj trče sanjari
U potrazi za beskrajem

NOĆNE BRIGE

Nisam mogla zaspati noćas
Zvijezde su mi se rojile u glavi
Onda su pale
U eksploziji i bljesku svjetovi su se poljuljali
Plakala sam satima obavijena zgužvanom posteljnom i čvorovima kose
Negdje daleko brodovi su mjerili čvorove
Plakala sam te noći, izgubljena, tražeći se na nebeskim prostranstvima
Zvijezde se nisu ponovno upalile, u meni su ostali krateri
Odahnula sam i zaspala tek kad me obasjalo sunce

MORSKA MELANKOLIJA

Jugo se razlilo po moru
Uzdizalo reljefe po sinjoj površini
Uzletjelo u bjelinu koja lebdi na horizontu.
Melankolija se spustila na moje misli
Udovi su mi otežali,
A kosa mi se divlje razlila po ramenima.
Pao je zastor, veo
Nebo se spojilo s morem
A ja sam zaronila u dubine
Kako bih postala dio toga jedinstva.
Tišina, tišina, tišina.
Dajte mi tišine, molim vas, tko god sluša
U mojoj glavi se srdele neprestano sudaraju
Dok prestrašeno bježe.
Odakle? Od čega? Kamo? Zašto?
Ja to ne znam, kao ni one.
A ipak, da mi je imati njihove glave
Bezumno plivati kroz opasne tjesnace.
Teško je kad kolerik postane melankolik.
Tada se sve njegove sile urote protiv njega samoga
Jer ne može da stvara, da djeluje, da govori.
Začepili su mu usta i sada se čude što lupa glavom o zid.
Odlučila sam lupiti glavom o površinu mora.
To lupanje barem dopušta da glava ostane cijela.
Jednom ću lupajući o tu staklenu površinu bljeskova svjetla
Možda i ja propasti u dubinu,
Možda sam i ja poprimila svjetski strah o dubine
Jer oni vjeruju da je dubina prazna.
Nekada i vapim za prazninom,
Iako znam da bih s njom postala ništa.
Bilo bi bolje rastopiti se na valovima
Ali ljudsko tijelo nije topljivo.
Čak i kada zaroni, ono će isplutati
Po jednostavnim zakonima fizike i biološkim procesima.
Jesmo li stvoreni da plutamo na morskoj površini?
Hoćemo li odrasti tek kada naučimo po njoj hodati?

Tin Fresl

Pjesme

STVARANJE

Moralni stupovi
pretvaraju se u korinthske,
naše ludilo postaje
umjetničko djelo.

Ruke se peru prije jela
da bismo se odriješili
teško probavljivog radi pažljivo serviranog
i prekrížili se negdje putem.

Zahvaljujemo duhovnim vođama
dok plaćamo istjerivače duhova
ili utjerivače dugova.
Jedno nas slovo dijeli od doslovnosti.

U prenesenom značenju
malo se toga prenese,
samo otvorena zbunjenost
s dozom hermetične katarze.

Sada doslovno stvaram,
čitajte dok se ne sakrijem,

dok ne pretvorim riječ u čahuru
i napunim je s nekoliko metaka.

Jer u početku
svijeta, umjetnosti i čovjeka
bijaše samo riječ
s kojom i danas raspravljamo o tvorcu.

ČEMER

Na staklu se mogla
namirisati prašina,
prašina je mogla otvoriti prozore,
prozor je mogao harmonično zaškripiti.

On je nogama šaputao daskama,
stvarajući ritam ili poziv upomoć
da je bio bos,
možda bi se i našpranjio.

Gledao je u sliku kamina
i sjedio na kartonskoj kutiji
u sobi sa šupljim zidovima
u koje se lako zavuče čemer.

Petrolejka u obliku pješčanog sata
pokazivala je na sjever stola,
mrvice kruha poskakivale su
pod vrućim bičevima izdaha.

Melankolija nije čitala s usana,
nego s izrezbarenih zidova
s kojih su rimske brojke
vječito nešto odbrojavale.

Ugledao me kako bilježim
njegove teške treptaje
dok je okretao mjedenu žlicu
tražeći sjajniju stranu.

Samo je mahnuo rukom
i zatvorio vrata kopcima.
Njegovo letargično postojanje
na tren mi se učinilo uvredljivim.

CRNA KUTIJA

Stavili su ga u crnu kutiju,
pokušali odrediti uzrok nesreće,
stotine aviona progizalo je nebom
prije nego su ga napokon pronašli.

Duša se raspala na dijelove,
a zrakoplov je ostao čitav,
propeleri su usisali
šutnju između letova.

Osudili su padobrance
na deset skokova bez padobrana
samo ih hrabra publika
može zamisliti žive.

Vežanje pojasa nije nas obvezalo
na sigurnije letove i sporije padove,
crna je kutija postala
obična kutija za ručak.

Tražili su dlaku u jajetu,
a ja u avionskoj hrani.
Suprotno mitovima
svi ćemo pronaći samo vakuum.

A kada ostanemo bez zraka
i propeleri krenu recitirati poeziju
hoće li između mrtvih, izgubljenih i zaljubljenih
postojati ikakva razlika?

SIZIF

Kotrljali smo kamen
preko Hadovih novih sandala
svako krcaje njegovih besmrtnih prstiju
kao da nam je slalo tihu zahvalu.

Napokon smo nešto osjetili,
a nismo se ni pošteno zakotrljali
možda je poredak samo prašina
koju duše pretvaraju u tepih.

Sva je tkanina tako prozirna
kad iz nje izmigolje pauci apsurdna
pa iskroje niti tanje od živaca,
ali deblje od pukoga smisla.

Bog je odavno umro,
no Sveto Trojstvo nije.
Kada ubijete i čovjeka i duha u meni,
tada me možete zvati smrtnikom.

Camus je uklesao stranca u kamen,
a Sizif ga pomaknuo do granica poznatog,
ja sam rascijepao još jednu misao
i poslao je na reciklažni pakao.

Pobuna više nije pomirba
niti bitka pesimističnog heroja
samo pojam koji valja izlučiti
iz jednog pišljivog bezvremenskog djela.

Smisao više nisam ja
sada ga moram osloviti s Vi
jer samo oni nedovoljno bliski,
moraju glumiti međusobno poštovanje.

TRIJEM

Kad se nasloniš na trijem smrti
hoćeš li se napokon nagnuti do kraja
ili ćeš propustiti priliku
da posljednje trzaje svijesti
pretvoriš u najljepšu odjavnu špicu?

Kada drvo postane trulo
u kojoj će se boji skrivati
prije nego s njega otkineš
debele slojeve tankog sjećanja?

Kada pad postane let,
čime ćeš ukrasiti vakuum
između moje i tvoje definicije živoga?

A kada potoneš u odbrojanje
i svaka kapljica pomirljivo ispari...

hoće li kiša napokon prestati?

BUBNJEVI

Bubnjevi nestaju u tvornici,
a ja nestajem u bubnjevima.
Palice vole mlatiti praznu slamu
uz dobru se glazbu i udarac oprašta.

Ponekad nacrtam krug,
pa pokušam igrati pikado.
Ako pogodim u sridu,
ne moram svirati u četvrtak.

Hladnom je oružju uvijek najteže,
zato mu rado posudim jaknu.
Od silnih je džepova teško zaključiti
tko se skriva u kojem.

Volio bih biti bubanj,
stvoriti glazbu od njihovih udaraca,
presvući ponor u vlastitu kožu
i najaviti sljedeći nastup.

No poezija ne voli bubnjare,
samo pravilan trianagl
koji po Pitagorinom poučku,
zaključuje smisao svake izvedbe.

SAMOĆA

Jeza me hvata za jezik,
pupoljci postaju korov vjetra,
otpuhane riječi više ne mogu ponavljati
tišina, tišina.

Spavam na boku
kako bih mogao ugledati zid,
jutarnje sjene toče kavu
u šalicu boje sumraka.

Virim između dvije harfe,
tanke im žice formiraju ćeliju.
Kada glazba napeto utihne,
pretvorit ću se u marionetu.

Samoćo, priđi mi pod prozor
i pretvori mi irise u cvjetove,
zalijevat ću beskrajni obzor
dok se ne ugledam u daljini.

Tada ću napokon shvatiti
ovu agoniju postojanja
u kojoj misli postaju paučina
a samci postaju niti.

MERSAULT

Mogao bih
samo trenutak postojati,
zaglaviti u šarenom nihilizmu
i opipati boje jezikom.

Mogao bih staviti dušu pod zaštitu UNESCO-a,
no drevne su građevine
samo uobličena nesvakidašnjost
i apsurdni zastori bijega.

Mogao bih se sakriti među njima,
razgrtanje je ionako besmisleno.
Samo će tri sekunde propuha
nanijeti kapi na umorne oči.

Mogao bih raširiti zjenice
i diviti se svemu čemu se dive
dok ne ugledam listove vlastite priče
spojene klamericom papirnate sudbine.

Tada bih znao kako oguliti
kožu gologa postojanja
i napokon bih mogao uzviknuti:
to je meso! To je Mersault!

SMRT

Citirajte me da joj pobjegnem,
spomenite me da je zaboravim,
kamuflirajte me u trenutak
i nemojte me nikada otkriti.

Duša će postati pseudonim
kada nas vrijeme odbije plagirati,
kada nas prestane spremati
u registar pun zapečaćenih dokumenata.

Kako napisati oporuku tijelu?
Ostaviti mu balzamiranu nadu
da će gliste koje je hranilo
jednog dana citirati Goethea.

Što ćemo ostaviti krticama,
osim zasljepljujućeg smrada?
Propast ćemo u zemlju
od srama ili vremena.

Vlastiti nas minerali
neće moći prepoznati
kad se stopimo s tlom
i naučimo disati dušom.

IZREKE

Slika govori tisuću riječi,
a poezija je galerija tisuća slika.
Kako siješ, tako ćeš i žeti
dok napokon ne dođe socijalizam.

Ponavljanje je majka znanja,
a povijest ima Edipov kompleks.
U neobičnoj obitelji izreka
samo se dobro i bumerang vraćaju.

Ko tebe vremenima,
ti njega običajima.
O kamenja, o kruhovi,
nismo dobro ponovili.

Samo su dvije stvari neograničene:
pogrešno citiranje i kozmos.
Sve što stane u međuprostor,
može se pripisati slučajnome.

Iznimka potvrđuje pravilo,
a pravila o iznimkama traže potvrdu.
Filozofija ili znanost?
To je pitanje.

Izreke su sestre kulturocida,
jedino što ih povremeno razdvaja
su imena
i navodnici.

Slučaj ravnodušnog dobitka

Kristian Novak, *Slučaj vlastite pogibelji*, OceanMore, Zagreb, 2023.

Nikada se u Hrvatskoj nije pisalo i objavljivalo više. Nikada nije postojao veći broj književnih nagrada. Unatoč tome, nikada se nije čitalo manje. Već ovako izrečene, gornje su tvrdnje zastrašujuće... jer mogu značiti (i znače) samo jedno: kvaliteta je hrvatske književnosti u silaznoj putanji, vriednosti se srozavaju, a samo rijetki vide u književnosti, i umjetnosti uopće, spasonosnu slamku duhovnosti i temeljnu mjeru ljudskih izražajnih mogućnosti. Piscima bi valjda najvažnije bilo da su u svojim djelima kreativni i intelektualno „oslobođeni“, u skladu sa svojim unutrašnjim bićem i stavom o čovjeku i svijetu, a ne da unaprijed maštaju kako će dobiti ovu ili onu nagradu. Jer „nagrade su lijepe, ali ih treba zaboraviti“, uporno i s pravom ponavlja brijunski glumac, uz naglasak kako mu je tu časnu besjedu uputio nitko drugi nego Miroslav Krleža, čija nagrada – naravno – također postoji... A tih je književnih nagrada u Hrvatskoj, kako predočuju neka istraživanja (npr. ona Stjepana Horvata s Filozofskog fakulteta u Osijeku), preko osamdeset, što je za malu književnost poput Hrvatske puno i previše (*nota bene*: u posljednjih trideset godina broj se književnih nagrada učestverostručio)... Književne nagrade imaju ili nikakav ili neznatan odjek među čitateljima (nije naš „Gjalski“ engleski „Booker“, da

budemo posve cinični u poredbi), u javnosti tek ako njihovo postojanje spontano „podeblja“ neki elektronski medij, što je vrlo rijetko. Zato su nagrade medijskih kuća i internetskih portala, u odnosu na nagrade što ih dodjeljuju HAZU, Matica hrvatska ili strukovne udruge pisaca, uvijek u prednosti i za njih se više čuje (t-portal, Jutarnji, Styria grupa...), no niti to ne znači previše, jer – valja ponoviti – same nagrade ne pridonose povećanoj javnoj percepciji književnosti, tj. njezine dobrobiti za razvoj zdravoga, mislećeg pojedinca i društva... Dodatni je problem sveden na upitnik: uslijed tako velikog broja nagrada i učestalog izbora „najboljih“, nagrađuje li se doista samo dobra i najbolja književnost ili je posrijedi nerijetko – zbog čuvanja tradicije i kontinuiteta nagrada koje se uglavnom dodjeljuju jednom godišnje – izbor najmanje lošeg djela. Nije li inflacija objavljenih djela i inflacija književnih nagrada dovela povjerenstva za dodjelu nagrada do prešutno nametnuta zadanog uvjeta: nagrada se „mora“ dodijeliti makar izdvojeno djelo i nije estetski najbolje uspješno, jer važno je da ono barem „donekle“, makar i minimalno, reflektira neki zamišljeni i usvojeni estetički standard.

U slučaju Kristiana Novaka mnoge su se stvari preklapile. Osim što je pred nama kvalitetan pisac mlađega naraštaja i senzibiliteta, visokoobrazovani kadar koji znade struku (što nije garancija literarne kakvoće), Novak je imao sreće da su mu romani i vrlo „kazališni“, primjenjivi u drugim umjetničkim medijima, jer mu je tehnika pripovijedanja dobrim dijelom utemeljena

na živopisnom dijalogu i jakim, tzv. aktualnim društvenim temama, pa je i njihova inscenacija donekle naravna i poželjna (o uspješnosti tih adaptacija nekom drugom zgodom). To mu je, uz set jačih književnih nagrada koje su dolazile u klasteru, osiguralo dodatnu medijsku pozornost, tako da je danas Novakovo ime amblem pristojne čitanosti i preduvjet dobre posjećenosti javnih predstavljanja njegovih knjiga. Njemu nije problem dovesti pod isti krov i nekoliko stotina duša! Kristian Novak hrvatska je književna zvijezda – nekada je to bila Julijana Matanović, pa Miljenko Jergović, sada je to Novak. Dobro je da hrvatska književnost ima svoje zvijezde, makar one i ne stvarale uvijek zvjezdana djela. Uostalom, tko je to u stanju činiti često i svaki put kad objavi sljedeće djelo...?!

Eto, tako Novakov četvrti roman, *Slučaj vlastite pogibelji*, uglavnom održava estetski standard, ali itekako iskorištava i leti na krilima njegova dva prethodna iznimna ostvarenja novije hrvatske proze, *Črna mati zemla* i *Ciganin, ali najljepši*. Do te mjere da smatram kako je posrijedi inercija kojom je hrvatsku publiku i kritiku „zaludio“ *Ciganinom*... Oduševljenje tim romanom, ukupna medijska halabuka oko tada dobivenih nagrada i kazališnih predstava u ZKM-u i zagrebačkome HNK... učinili su da se novi Novakov roman očekivao već unaprijed i nekritički kao knjiga godine – morao je tek uspjeti u tome da totalno estetski ne uprska stvar. Budući da to nije učinio, budući da je održao standard na razini korektno prihvatljivosti, logično je slijedio novi set nagrada i spremnosti na kazališnu adaptaciju (čak i prije nego je knjiga izašla iz tiska pravo prvokupa odnio je varaždinski HNK). Kritika je uglavnom prihvatila Novakovo djelo kao uspješno, a nerijetko i kao iznimno, pretjerujući s pronađenim kvalitetama.

Ja bih tek dodao: da, djelo je korektno, iako u odbiru teme ziheraško, ali djelo koje u cjelini ideje i priče ipak odstupa od ukupne hrvatske prozne produkcije u posljednjih

godinu dana, uz napomenu da je ta produkcija jedna od najlošijih u posljednjih desetak godina. Dakle, Novakov je roman, mogli bismo ugrubo reći, najmanje loš i zato je zaslužio drugog „Gjalskog“. Pa ipak, posrijedi je roman u kojem dobre strane Novakova talenta ipak dolaze do izražaja i pretežu nad onima koje su prosječne i korektno (korektnost je eufemizam koji umjetnosti ne pristaje najbolje). Ono što me u Novakovu romanu smeta jest napumpavanje tematske svakodnevne običnosti do razine otkrivanja tople vode i/ili međugalaktičke nemjerljivosti autorovih poruka i pouka (djelo je zato u osnovici didaktičko): tema o korupciji i interesnim vezicama u maloj sredini, lokalnim šerifima i moćnim poduzetnicima, lošim policajcima koji će za šaku ustupaka i osobnog profita prodati i vlastitog čaću, o sukobu iskrenog individualnog mišljenja i poltronstva kolektiva, o opacinama i širenju laži putem društvenih mreža gdje se od miša napravi slona (*clickbait*), o vezi tradicionalistički baždarenog muškarca i emancipirane, libertinske kul-profe... sve je to zavijeno u neku sitnu i sitničavu moralku, u tematski sklop „već viđenog“ i prožvakanog sadržaja, u celofan latentnog dociranja o mukama običnog, malog čovjeka koji da, eto, nikad nije usamljen u svojoj nevolji i patnji, jer će mu naposljetku pomoći umjetnost i književnost koja prepoznaje takve teme i čini ih dostupnima kroz svoju obradu... A sama je obrada bolji dio cjeline, jer su dijalozi živi, iskreni, dobro napisani, sa strašću i vjerodostojnošću koja ne proizlazi samo iz piščeva poznavanja naročite regionalnog dijalekta (što dakako pridaje knjizi pozlatu autentičnosti), nego iz autorova umijeća, iz njegove osjetljive i strasne naravi da osjeti dramu i tragediju trenutka i da je znade prevesti u interpersonalni verbalni dodir, sukob, raspravu, prijateljsko uvjerenje. Novak je i dalje dobar u „štavljenju štiva“, u komponiranju materijala, u šavovima između cjelina... samo pripovijedanje teče bez neravnina, nezgrapnosti i slabih mjesta, s ponešto

gubljenja funkcionalnosti zbog određenih umetnutih, „delanih“ postupaka... Ono, dakle, što ne razumijem i što mi se ne sviđa jest ono što u postupku obrade priče smatram nepotrebnim, a to je paralelno vođenje kvazifilmskog scenarija u drugom grafičkom slogu te uplitanje drevne drame o Antigoni i njezinu mjestu u svijetu koji je ne prihvaća i ne može i neće da je shvati. (Toliko je prilagodbi i prostituiranja Sofoklove Antigone u modernoj književnosti... tako da je njezin moralni i trpni habitus postao opće mjesto interteksta na skali od kontekstualiziranja i resemantizacije njezina značaja i značenja u novim kulturološkim sredinama do književnih kontrafaktura, travestiranja i desementazacije). Ovakvi su postupci zapravo ponešto naivne postmodernističke dosjetke autora koji je valjda dodatno htio posložiti i pojačati cijelu muku čovjekovu, da ona ima „neki“ dublji, možebitno mitski okvir, a da je s druge strane priopćena u drukčijem registru nego tek „obično“ *flat*-pripovijedanje. Nije time ništa niti pojačano niti postignuto, tek mehaničko trganje pripovjedne cjeline koja bi bila uspješnija da je predočena u identičnom grafičkom slogu, uz jasnu sugestiju već na samome početku da je posrijedi scenarij amaterskog filma, ali čak i bez toga ne bi se ništa izgubilo... Izvjesnu prezačinjenost formalnog aspekta u razgradnji priče Novak je otkrio i u *Cigalinu*..., iako je tamo nesklapnosti manje, ili se barem manje uočavaju, jer je snaga opisa romskog naselja i pripadnih likova bila toliko upečatljiva i originalna da je zasjenila svaki drugi pripovjedni gaf. Dovoljno je „dobro“ ispričati priču, ne moraju se tražiti kojekakva gimnastička formalna rješenja, na silu biti inovativan u situaciji kad od inovativnosti cjelina samo gubi, a ne dobiva zauzvrat ništa na semantičkom, misaonom i stilskom planu.

Novakov je književni put ponešto na skliskoj stazi. Iako se tako ne čini, jer su mu aktualni lovor i darovi učinili književni život lagodnim (i neka su, zaslužio ih je...),

ne treba se zavaravati u sljedećem: kredit kod kritike i publike lakotopljiva je kategorija, pjena na pijesku što nestaje... a imaginacija se troši s vremenom. Smatram da se autorovo pisanje mora još disciplinirati, da ne treba toliko formalnih meandara, dovoljno se prepustiti, makar i pravocrtnom iznošenju priče i pripovijedanja, jer Novak je autor kojemu je stalo do književnosti i on iskreno misli (koliko god zna da je pritom i naivan) da se književnošću može promijeniti svijet na bolje. *Črna mati*... i *Ciganin*... imali su jače teme, bolje dimenzionirane likove, psihološki uvjerljivije, uspješniju formalnu obradu, inovativniju stilskojezičnu mjeru. *Slučaj*... je solidan roman, korektan u nastojanju i izvedbi, mjestimice dosadnjikav, formalno ponešto pretenciozan, iako i takav bolji od većine aktualne hrvatske proze. Ali tko želi pisati tek solidno i korektno!? Održavanje estetskog standarda ne bi za format pisca kakav je Novak trebalo postati standard.

Ivica Matičević